

OPERATIVNO MASKIRANJE SOVJETSKE ARMIJE U DRUGOM SVETSKOM RATU

Operativno maskiranje u I i II periodu rata. Pošto je opisao mere za operativno maskiranje iz perioda pre drugog svetskog rata, autor¹ govori o njegovom izvođenju u toku rata. Odmah na početku rata sovjetska VK je specijalnom instrukcijom ukazala na značaj, cilj, metode i obaveze iz domena operativnog maskiranja. U instrukciji je podcrtano da se operativno maskiranje zasniva na aktivnosti, prirodnosti, raznovrsnosti i neprekidnosti svih mera maskiranja. Instrukcija je obavezivala komandni sastav na izvođenje sledećih mera iz domena operativnog maskiranja:

- mera operativnog karaktera, i
- inženjerskih mera maskiranja.

Operativno maskiranje je odigralo naročito značajnu ulogu u pripremi i izvođenju protivofanzive pod Moskvom 1941/42. godine. VK je uspela da postigne iznenađenje pri prelasku u protivofanzivu:

- čuvanjem u najvećoj tajnosti plana protivofanzive,
- skrivenim pregrupisavanjem, pokretom i razvojem snaga,
- neprekidnim pripremanjem i neprimećenim privlačenjem rezervi,
- poštovanjem maskirne discipline,
- izvođenjem isključivo noćnih pokreta,
- zabranom loženja vatri,
- sprečavanjem razgovora o protivofanzivi, naročito preko sredstava veze,
- maskiranjem stanica snabdevanja i marš-ruta,
- sprovođenjem kontrole, i
- neprekidnim obmanjivanjem protivnika.

Osobitu pažnju operativnom maskiranju pridavale su komande Zapadnog fronta i 20. A. U zoni 20. A. imitirano je nanošenje glavnog udara na desnom krilu (a stvarno je bilo planirano na levom). Na lažnom pravcu postavljene su makete tenkova i oruđa. Dejstvo lažne artiljerijske baterije imitirano je topovskim udarima (eksplozivom) i radom

¹ Profesor doktor istorijskih nauka, general-major V. Maculenko objavio je na temu operativnog maskiranja članak u »Vojnoistorijskom žurnalu« br. 1/72 pod naslovom »Operativno maskiranje sovjetske armije u prvom i drugom periodu rata«, a u br. 6/72. istog časopisa nastavak tog materijala pod naslovom »Operativno maskiranje jedinica u trećem periodu rata«.

motora tenkova. Preko sredstava veze predavani su lažni telegrami. Sve je to uticalo da je protivnik otpočeo prebacivati svoje snage i rezerve na lažni pravac udara.

U okviru fronta, na pomoćnom pravcu, bilo je izrađeno i razmešteno nekoliko stotina maketa tenkova, vozila, cisterni, SO, pešadije i drugih sredstava. Noću su u lažnim rejonima prikupljanja paljene vatre. Tako se uselo da neprijatelj nad lažnim rejonima izvrši 1.083 avio-poleta. Uređivani su i lažni aerodromi. Zimi su makete aviona rađene i od snega, dok su tragovi točkova u snegu pravljeni specijalnim sankama. Neprijatelj je takav jedan aerodrom u više navrata napadao i bombardovao.

Velika pažnja se poklanjala izradi lažnih prelaza preko reka. Tako je na r. Svotica, 200 m dalje od stvarnog mosta, podignut lažni most, koji je neprijateljska avijacija razrušila; na taj način je stvarni most sačuvan za upotrebu.

Na kraju prvog perioda rata, piše maršal Žukov, osećalo se da su sovjetske snage naučile da u tajnosti čuvaju svoje namere, da obimno izvode dezinformisanje i obmanu neprijatelja. Skriveno pregrupisanje i sasređivanje krupnih snaga omogućilo je nanošenje iznenadnih udara po protivniku. Istovremeno bilo je i propusta u čuvanju tajnosti operativnih planova. Zato VK na početku 1942. godine izdaje direktivu, kojom naređuje da se na izradi operativnih planova angažuje minimalan broj oficira, da direktive za operacije prekucavaju samo ovlašćena lica i da se one šalju potčinjenima samo izvodno, da se naređenja ne predaju preko sredstava veze već preko oficira-kurira.

Novembra 1942. god. uprava inžinjerije izdaje direktivu o nedostacima operativnog taktičkog maskiranja na Voronješkom frontu. U njoj se ukazuje na sledeće:

— lažni objekti i lažne koncentracije jedinica veoma se retko i bez sistema primenjuju, a ukoliko se lažni objekti i rađe, oni se maskiraju samo maketama i neoživljavaju, što protivnik zapaža;

— u pozadini operativnog poretka fronta dobro se maskiraju samo KM armija i frontova;

— putevi za dotur i evakuaciju uopšte se ne maskiraju od izviđanja sa zemlje i iz vazduha, što protivnik koristi za nanošenje gubitaka jedinicama;

— načelnici inžinjerije u većini slučajeva ne učestvuju u planiranju i razradi planova operacija armija i frontova, usled čega i izostaje maskirno obezbeđenje operacija, dok se maskirne jedinice nenamenski koriste.

Direktivom se dalje zahteva svestrano i neprekidno organizovanje operativnog maskiranja i reguliše lična odgovornost za njegovo planiranje i sprovođenje u armijama i frontovima.

U toku pripreme protivofanzive pod Staljingradom, a radi stvaranja utiska da se na ovom pravcu priprema zimska ofanziva, a ne južnije, VK je tog leta i jeseni sa dva fronta izvela napadne operacije na zapadnom pravcu protiv nemačke GA »Centar«. Kao rezultat toga, nemačko komandovanje je prebacilo na zapadni pravac u GA »Centar« dvanaest divizija i mnoga sredstva podrške.

Radi pripremanja odbrane, sredinom oktobra 1942. godine, VK izdaje svim frontovima direktivu o uređenju odbrambenih linija, o pripremanju gradova i naselja za kružnu odbranu, o zaprečavanju, itd.

Generalštab je takođe poklanjao veliku pažnju operativnom maskiranju. Specijalnom direktivom načelnik GŠ je kategorično zabranio vođenje prepiske i razgovora preko sredstava veze o pripremanoj protivofanzivi, naređujući da se svi zahtevi i naređenja moraju lično i neposredno da prenose izvršiocima.

Sem toga, izuzetna pažnja je poklanjana skrivenom pregrupisanju i dovođenju snaga. Komandantima Donskog i Jugozapadnog fronta je naređeno:

— da se svi marševi izvode isključivo noću i da se jedinice na predancima raspoređuju po skrivenim rejonima;

— da pokrete jedinica obavezno štiti avijacija i PAA;

— da se divizijske radio-stanice, radi obmane protivnika, odnosno stvaranja utiska da su jedinice još u njima, ostavljaju u rejonima ranijeg razmeštaja i da produže sa radom sve dok jedinice ne stignu u nove rejone.

Operativno maskiranje je uspešno realizovano i pri likvidiranju okružene staljingradske grupe. Lažno sasređivanje snaga imitirano je severnije od grada, dok je glavni udar sa zapada na istok nanosio Donski front.

U toku pripreme napada Zakavkaskog fronta, decembra 1942. godine, u severnoj grupaciji je uređen lažni prednji kraj odbrane, koji je više puta napadan iz vazduha. Radi obmane protivnika o koncentraciji glavnih snaga, na železničkoj stanici Karbulah načinjeno je 70 maketa tenkova koji su imali da imitiraju utovar i istovar tenkova na pojedinim stanicama. U rejonu Groznog dejstvovao je lažni aerodrom sa maketama aviona i cisterni. Sve ove rejone protivnik je intenzivno izviđao i bombardovao.

Operativno maskiranje uspešno je izvođeno i u novorosijsko-tomanskoj operaciji (od 9. septembra do 9. oktobra 1943. god.). Priprema operacije izvođena je pod vidom desantiranja u drugi rejon u odnosu na stvarni; u tom cilju izdata je direktiva da će se u lažni rejon izvršiti pomorski desant, permanentno su u taj rejon ubacivane izviđačke grupe, a nedaleko od njega izvedena je na brodovima ratna igra na temu »Iskrčavanje operativnog pomorskog desanta na Krim«. Prikupljanje desantnih i drugih sredstava vršeno je isključivo noću, a zatim su u svanuće ona dobro maskirana. Neke armije na tom pravcu vršile su demonstrativne ispade radi poboljšanja svog taktičkog položaja. Sve ove mere su privlačile pažnju protivnika na severni i centralni deo »Plave linije« fronta.

Operativno maskiranje na Voronješkom frontu u ostrogoško-rosošanskoj operaciji odigralo je veliku ulogu. Tako je u 40. A od 7. do 20. decembra trebalo obmanuti protivnika demonstracijom sasređivanja snaga i pripremana za napad sa mostobrana. Armija je zahtevala da se što uočljivije imitira pravljenje prolaza u preprekama, razminiranje zona lažnog proboja, koncentrisanje krupnih snaga za napad, rekognosciranje, priprema puteva, itd. — što je i uspelo. Plan operativnog maskiranja sprovodili su rezervni puk, drugi ešloni divizija i armijska re-

zerva. Više puta su ove jedinice danju marševale ka frontu, a noću se vraćale nazad kako bi se kod protivnika stvorio utisak o koncentraciji krupnih snaga.

U protivofanzivi pod Kurskom operativno maskiranje imalo je još organizovaniji sadržaj. Izvedena je posebna operacija na desnom krilu fronta kojom je rukovodio specijalni štab za operativno maskiranje. Detaljno je bio izrađen plan operativnog maskiranja, sa izvodima za njegove izvršioci. Za izradu i postavljanje maketa u rejonu lažne koncentracije angažovani su armijski inženjerski bataljon, pionirska četa i vod maskirne čete. Za demonstriranje marša i povremeno oživljavanje rejona koncentracije bila su dodeljena dva streljačka puka. Šest radio-stanica je imitiralo održavanje radio-veze. Sem toga, angažovano je još bilo: nekoliko lovačkih aviona, lutajući železnički voz, 18 kamiona za prevoz maketa i druga potrebna sredstva.

Kod svakog lažnog objekta imitirani su svi njegovi prirodni demaskirajući znaci. Deo maketa stalno je premeštan. Dejstvo zavaravajućih oruđa vršeno je po specijalnom planu artiljerijskog puka.

U rejonima lažne koncentracije paljene su vatre. Specijalno određene jedinice vršile su »pregrupisanje«, danju u pravcu fronta, a noću u obratnom pravcu. Preko sredstava veze upućivana su lažna naređenja i depeše o nanošenju glavnog udara na tom (lažnom) pravcu.

Na nekim železničkim stanicama imitiran je utovar i istovar vojske i municije i prikupljanje tenkova. Kada su protivnički avioni nadletali lažni rejon, ovaj je namerno zadimljavan. Makete su prevožene noću. Određena vozila ka frontu kretala su se sa upaljenim svetlima, stvarajući utisak o dolasku novih kolona na front.

Danju su se u pravcu rejona koncentracije kretali pojedini tenkovi, a zatim su se noću vraćali u iste rejone. Poslednju noć pred operaciju, određen broj tenkova bi izlazio na prednji kraj i radom motora ometao protivnika, ne dozvoljavajući mu da uoči druge, stvarne demaskirajuće, zvučne znake jedinica. U celini uzeto, operativno maskiranje je uspelo. Do lažnog rejona protivnik je izveo 244 avio-poleta, bacivši 120 tona bombi, prebacujući na lažni pravac snage u jačini do dve divizije.

U pripremanju kijevske napadne operacije, ovim operativnim maskiranjem se, pre svega, skrivalo pregrupisanje snaga. U vezi s tim front je izdao i lažnu zapovest o prelazu u odbranu. Nekoliko primeraka ove zapovesti namerno je »bilo izgubljeno«, tako da je do njih došao i neprijatelj, i kao što se ispostavilo, poverovao njihovom sadržaju.

Na taj način, u prvom i drugom periodu rata metodi operativnog maskiranja su se stalno usavršavali: od pojedinačnih mera za obmanu protivnika do izvođenja maskirne operacije; od pojedinačnih naređenja komandanata armija, frontova i rodova vojske do razrade plana operativnog maskiranja i stvaranja specijalnog štaba za operativno maskiranje. Operativno maskiranje je, po mišljenju autora, dalo dobre i efektne rezultate, ali je bilo i neuspeha.

Operativno maskiranje u III periodu rata. Autor ističe da se operativno maskiranje u trećem periodu rata razvijalo i izvodilo u znatno povoljnijim uslovima, kada se strategijska inicijativa nalazila čvrsto u rukama sovjetskog komandovanja. To je omogućavalo slobodan izbor

načina i oblika oružane borbe, kao i širi zamah i veću raznovrsnost mera operativnog maskiranja. Praktično, u ovom periodu nije bilo nijedne frontovske niti armijske operacije u kojoj se nije izvodilo operativno maskiranje. Ono je postajalo sve organizovanije, sve se temeljitije planiralo i realizovalo, tako da su se promašaji i neuspesi rapidno smanjivali.

Kao najpoučniji primeri uspešno organizovanog i sprovedenog operativnog maskiranja izdvajaju se sledeće operacije:

1. *Operacija Lenjingradskog fronta* za razbijanje grupacije protivnika. U ovoj operaciji veliki značaj imalo je operativno maskiranje jedinica 2. A, koja je pod Lenjingradom pripremala napad sa primorskog mostobrana. U planu operativnog maskiranja ove armije osnovna zamisao je bila da se kod protivnika stvori predstava o tome da se operacija priprema na desnom krilu armije, kako bi on na taj deo fronta prebacio svoje rezerve i vatrena sredstva.

U tom cilju na desnom krilu armije izvedeno je lažno koncentrisanje trupa — pešadije, artiljerije i tenkova. Jedinice veze su na tom pravcu demonstrirale dolazak novih jedinica. Istovremeno je zabranjivan svaki razgovor o pripremanoj operaciji (do početka njenog izvođenja) i o stvarnim namerama preko sredstava veze. Na celom frontu, do početka operacije, izvođeno je noćno izviđanje ubacivanjem izviđačkih organa i borbom. Dan pred početak operacije dva ojačana bataljona su izvršila dnevni marš na desno krilo armije, a zatim su se sledeću noć u najvećoj tajnosti vratili nazad. Artiljerija je izvodila lažnu korekturu vatre. Avijacija je intenzivno izviđala na tom pravcu i noću bombardovala protivnika, imitirajući zaštitu iz vazduha lažnih pokreta i koncentracije trupa. U rejonu stvarne koncentracije udarne grupacije, operativno maskiranje se najstrože sprovodilo. Svi pokreti vršeni su isključivo noću.

Operativnim maskiranjem protivnik je zavarano o stvarnom pravcu glavnog udara, tako da je na lažni pravac prebacio i u odbranu postavio dve divizije.

Uporedo sa armijom izvodilo se i operativno maskiranje Lenjingradskog fronta. Pripreme frontovske operacije vršene su pretežno noću, uz najstrože pridržavanje mera maskiranja. Prebacivanje 2. A iz rejona Lenjingrada na predviđeni mostobran vršeno je preko Finskog zaliva, u neposrednoj blizini protivnika; da bi se ovaj manevar prikrio, armija je gotovo dva meseca prebacivana brodovima, i to isključivo noću i po magli.

Pristupajući pripremama *beloruske operacije*, GŠ SA je hteo da ubedi nemačko komandovanje da će u leto 1944. god. glavni udari Sovjetske armije uslediti na jugu i na Pribaltiku. U tom cilju komandantu 3. Ukrajinskog fronta upućeno je sledeće naređenje: »Radi dezinformisanja protivnika na Vas se prenosi izvođenje operativnog maskiranja. Nužno je pokazati iza desnog krila fronta koncentraciju 8—9 streljačkih divizija, ojačanih tenkovima i artiljerijom... Lažni rejon koncentracije treba oživljavati, pokazivati pokrete i razmeštanja pojedinih grupa ljudi, vozila, tenkova i oruđa, kao i uređivanje rejona. U rejonima razmeštaja postaviti makete tenkova, oruđa i PAA, označavajući istovremeno PVO cele prostorije koncentracije — postavljanjem sredstava PAA i patroliranjem LA. Osmatranjem i fotografisanjem iz vazduha prove-

riti vidljivost i verodostojnost lažnih objekata... Rok izvođenja operativnog maskiranja od 5 do 15 juna o. g.«

Slično naređenje dobio je i komandant 3. Baltičkog fronta. Na oba fronta operativno maskiranje je uspešno izvedeno. Za razradu beloruske operacije bio je angažovan minimalan broj starešina. Za plan operacije u potpunosti je znalo svega 5 generala. Dokumentacija je pisana rukom i, po pravilu, neposredno referisana komandantu.

Krajem maja sovjetska VK je izdala specijalnu direktivu, u kojoj je zahtevala od komandanta 1. Pribaltičkog, 1, 2. i 3. Beloruskog fronta da se svi pokreti snaga izvode isključivo noću, da se za sve vreme pregrupisanja i priprema održava nepromenjen režim vatre, da se izviđanje izvodi malim grupama na širokom frontu, da se u pojedinim zonama za napad izvode odbrambeni radovi, strogo održava režim radioćutanja, da se ne vodi nikakva prepiska u vezi sa operativnim maskiranjem, itd.

Frontovi su preduzeli čitav kompleks mera u vezi sa operativnim maskiranjem kako bi prikrili pripreme operacija i dezorijentisali protivnika. U beloruskoj operaciji neprijatelj nije otkrio pregrupisanje jedinica, snabdevanje i dr.

Maršal Rokosovski u knjizi »Oslobođenje Belorusije« piše: »Od štabova svih stepena zahtevali smo konstantnu kontrolu, sa zemlje i iz vazduha, preciznog maskiranja svega što se zbivalo u jedinicama fronta. Nemci su mogli videti samo ono što smo im mi hteli pokazati. Pukovi su se prikupljali i pregrupisavali noću, a danju su sa fronta u pozadinu išli železnički ešelsoni sa maketama tenkova i oruđa. Na mnogim mestima su podizani lažni prolazi i građeni putevi koji su se mogli uočiti. Na pomoćnim linijama sasređivana su oruđa koja su ostvarivala nekoliko vatrenih naleta, a zatim su odlazili u pozadinu. Na lažnim vatretnim položajima ostajale su makete...«

U svim jedinicama frontova koji su učestvovali u beloruskoj operaciji naširoko je rađeno na usavršavanju odbrane i podizanju raznih odbrambenih postrojenja. Frontovske, armijske i divizijske novine publikovale su materijale isključivo vezane za odbrambenu tematiku. U toku informisanja i sastanaka vojnih kolektiva jedinica, agitatori su usmeravali lični sastav na čvrsto držanje i odbranu svojih položaja.

VK je 16. juna naredila komandantima 2. i 3. Pribaltičkog i 1. Ukrajinskog fronta: »Organizovati i u vremenu od 20. do 23. juna 1944. god. sprovesti borbeno izviđanje na više delova fronta, odredima od ojačane čete do bataljona«.

Istovremeno u 1. Pribaltičkom, 1, 2. i 3. Beloruskom frontu planirano je i borbeno izviđanje na dužini od 1.000 km, u kome je učestvovalo preko 60 četa i bataljona. Zbog svega toga protivniku je bilo teško da odredi pravac glavnog udara grupacija u ovoj operaciji.

Operativno maskiranje beloruske operacije dopunjavali su, svojim merama, frontovi koji su dejstvovali na južnom i jugozapadnom stratezijskom pravcu (radio-maskiranje, najminimalnija prepiska između VK — F. i A.).

Pripremljenim i vešto izvođenim operativnim maskiranjem sovjetsko komandovanje je uspelo da u potpunosti sakrije zamah priprema beloruske operacije, pravac i vreme nanošenja glavnog udara, kako u

ovoj operaciji, tako i u celoj letnje-jesenjoj kampanji 1944. god. Štaviše, nekoliko dana pre početka beloruske operacije nemačko komandovanje je smatralo da će glavni udar biti nanesen na južnom krilu sovjetsko-nemačkog fronta.

2. Uspehu *lavovsko-sandomirovske operacije* pogodovalo je operativno maskiranje koje je izvodio 1. Beloruski front na svom levom krilu. Njegova suština ogledala se u tome da se u zoni napada 1. A. imitira i inscenira prikupljanje tenkovske armije i tenkovskog korpusa, a u zoni dejstva 18. A — jedne tenkovske armije. To je postizano izvođenjem lažnih prevoženja tenkova železnicom, imitacijom istovara tenkovskih jedinica i materijala na pojedinim stanicama, kao i insceniranjem marša iz rejona iskrčavanja u rejone prikupljanja, imitacijom rejona koncentracije i prikupljanja snaga u polaznim rejonima za napad i dezinformisanjem protivnika preko stanovništva.

Za komandovanje svim snagama (i sredstvima) koje su učestvovalе u operativnom maskiranju armije formirane su operativne grupe. Opšte rukovođenje iz domena operativnog maskiranja, po pravilu, bilo je u rukama komandanta ili načelnika štaba armije.

Operativno maskiranje je bilo tako uspešno da protivnik celo vreme operacije nije izmenio svoju početnu grupaciju snaga pred frontom napada 1. i 18. A; štaviše, on je ka frontu 18. A. privukao jednu pešadijsku i jednu tenkovsku diviziju.

3. Poučno je bilo operativno maskiranje i u *jaši-kišinjevskoj operaciji* avgusta 1944. god. Ono se izvodilo sa ciljem da se prikriju pripreme za napad i dezorijentiše protivnik o pravcima glavnih udara. Tako je 2. Ukrajinski front na desnom krilu imitirao koncentraciju udarne grupacije fronta. U tom rejonu bilo je razmešteno 60 maketa tenkova i 400 maketa oruđa, a na tom pravcu je vršeno intenzivno izviđanje protivnika i bombardovanje iz vazduha. Istovremeno je na levom krilu fronta vršena imitacija prikupljanja druge udarne grupacije.

Komandantu 6. TA bilo je naređeno da pripremi 150 maketa tenkova i razmesti ih na prostoru koji je armija zauzimala i na kome je bila raspoređena do pregrupisanja.

Skriveno od protivnika, pretežno noću, izvršeno je obimnije pregrupisanje jedinica. Svoje rejone razmeštaja izmenile su sve pokretne jedinice i do 86% streljačkih divizija. Za vreme marša na svim tenkovima i drugim vozilima bile su izvađene sijalice iz farova. Specijalno određeni oficiri iz štabova armija dežurali su na putevima i prelazima preko reka, kontrolišući red, disciplinu i svetlosno maskiranje. Oni su danju iz aviona nadletali rejone prikupljanja i proveravali maskiranje jedinica za vreme odmora.

Od velikog značaja za dezorijentaciju neprijatelja bilo je podizanje podvodnih mostova. Jedinice 2. Ukrajinskog fronta podigle su nekoliko ovakvih prelaza na Prutu i Sertu. Ovi mostovi su posebno pogodni ako se podižu na mutnim rekama jer ih avioni teško otkrivaju. Da bi se odvušla pažnja izviđačke avijacije, nedaleko od ovih mostova podizani su istovremeno i nadvodni mostovi.

Nemci nisu uspeali da otkriju pregrupisanja na frontu, a glavnu grupaciju su otkrili tek dan pre početka operacije, što je bilo isuviše kasno da bi se bilo šta ozbiljnije preduzelo.

Izvođenje operativnog maskiranja na 3. Voronješkom frontu bilo je znatno teže, jer su glavni udari nanošeni sa mostobrana, sa kojih se dosta lako otkrivaju glavni udari i smanjuje mogućnost iznenađenja. Protivnik je pred mostobranima sasredio snažne rezerve i pripremio upornu i žilavu odbranu.

Po planu operativnog maskiranja, udarna grupacija imitirana je na desnom krilu fronta, i to na pomoćnom pravcu u zoni 5. A u jačini: 1 streljački korpus, 1 mehanizovani korpus i 1 divizija za proboj.

Na lažnoj koncentracijskoj prostoriji bilo je izrađeno 5.305 raznih zaklona i 104 skladišta; ujedno je raspoređeno 504 makete tenkova, SO, artiljerijska oruđa i vozila.

Iz stvarnog rejonu razmeštaja kretali su se pred sumrak u pravcu lažnog rejonu tenkovi, artiljerija i pešadija, kako bi što prirodnije izgledalo da će se prikupljanje jedinica izvesti noću. Međutim, noću su se ove jedinice vraćale nazad u svoje rejone, dok su u lažnim rejonima ostajale inženjerske jedinice (inženjerska brigada i dva inženjersko-građevinska bataljona) i jedan rezervni streljački puk. Ove jedinice su intenzivno imitirale razmeštaj »novodošlih« jedinica. Specijalno određene jedinice, snabdevene jakim radio-sredstvima, slale su iz toga rejonu lažne radio-signale.

Poučne su mere koje je preduzimala komanda fronta radi čuvanja vojne tajne. Jedinicama koje su imitirale streljačke pukove davani su drugi nazivi. Imitirane su komande divizija, oficiri su se predstavljali kao da su na dužnosti u onim komandama i jedinicama koje su maskirali i prikazivali, kako bi se stvorio utisak da su određene jedinice stigle u navedene rejone iz dubine ili sa drugih pravaca. Redovni izveštaji su predavani telefonom po specijalno za to razrađenom kodu. Pridate radio-stanice predavale su kodirane nastavne telegrame. Radio-karakteristike, kao i mesta razmeštaja radio-stanica, permanentno i redovno su menjani. Oko rejonu razmeštaja vršeno je stalno patroliranje. Kontaktiranje sa stanovništvom bilo je strogo zabranjeno. Sa ličnim sastavom intenzivno je rađeno na čuvanju tajne. Specijalna grupa oficira širila je lažne vesti o koncentraciji trupa i njihovim borbenim zadacima.

Posebna briga komandi fronta i armija bila je usmerena na izradu i uređenje lažnih rejonu i prikupljanje i raspored vatrenih sredstava i pozadinskih ustanova i objekata u njima.

Tranšeje, saobraćajnice, vatrene tačke, osmatračnice, VP artiljerije i drugi objekti rađeni su po propisima, s tim što su zemljani radovi kopani na dubini od svega 12 do 15 sm. Na pripremljene VP povremeno su dolazila zavaravajuća oruđa, koja su imitirala korekturu vatre, a zatim su odlazila na nove vatrene položaje. Po ivicama šuma i naselja imitirano je prikupljanje pešadije, a po uvalama su se dimile lažne poljske kuhinje. Na ulazu u naselja imitirane su ambulante i poljske bolnice, u koje su dolazili i donošeni »ranjeni« i »bolesni«, i iz kojih su nazad odlazili. Kretanje iz pozadine ka frontu imitirano je pomoću nekoliko vozila, koja su po zemlji vukla granje dižući na taj način veliku prašinu po seoskim putevima, imitirajući kretanje velikih kolona. Noću su se nekoliko specijalno određenih vozila, sa upaljenim farovima, kretala u nepravilnim razmacima, imitirajući dolazak novih kolona na front.

Cela lažna prostorija prikupljanja štíčena je sa PAA i LA. PAA je otvarala vatru i lovci su poletali čim bi se pojavila neprijateljska avijacija iznad lažne prostorije prikupljanja; time se stvarao utisak o stvarnom postojanju objekta. Na pomoćnim pravcima se izviđalo, a avijacija je periodično bombardovala.

Obimne mere maskiranja su preduzimane i na pravcu glavnog udara 3. Ukrajinskog fronta. Na mostobranu je bila izrađena gusta mreža rovova (na 1 km oko 19 km tranšėja i saobraćajnica). To je štítilo snage, ali je i obezbeđivalo da se neopaženo izvrši pregrupisanje snaga i zauzme polazni položaj za napad. Na pojedinim putevima i deonicama bilo je zabranjeno svako kretanje. Noću su podizani i korišćeni mostovi preko reka, a potom u svanuće skidani i maskirani.

Kretanje jedinica ka mostobranu i zauzimanje polaznog borbenog poretka sprovedeno je planski, isključivo noću, uz strogo svetlosno i zvučno maskiranje. Plan operativnog maskiranja znao je najuži krug ljudi. Sve je to uticalo da je operativno maskiranje bilo veoma uspešno, što je navelo protivnika da drži jaku grupaciju van pravca stvarnog glavnog udara. Tek drugi dan napada protivnik je uvideo da je obmanut, kada je već bilo kasno.

4. U toku priprema *vislo-oderske operacije* jedinice 1. Beloruskog fronta su izvele obimno dezinformisanje da bi se sakrilo dimenzije predstojećeg napada i pravci udara, posebno glavnog. Komanda fronta pokušala je da kod protivnika stvori utisak o koncentraciji snaga koje bi bile upućene u pravcu Varšave. Sa mostobrana na kojima su sasređivane snage za glavni udar imitirano je odlaženje jedinica i intenziviranje odbrambenih radova. U 1. Ukrajinskom frontu operativno maskiranje je vršeno na levom krilu, gde se imitiralo nanošenje glavnog udara.

Kod oba fronta operacija se planirala u najstrožoj tajnosti. Zadaci su davani izvršiocima isključivo u obimu njihovih obaveza. Grupisanje je sprovedeno samo noću, a artiljerija je izvodila korekturu sa strogo ograničenim brojem oruđa.

Komandant 1. Ukrajinskog fronta odlučio je da obmane protivnika u odnosu na stvarno grupisanje snaga i odsek proboja fronta, pa je u vezi s tim naredio:

a) Do početka proboja odbrane protivnika izvršiti lažno sasređivanje tenkovske armije i tenkovskog korpusa na levom krilu fronta i na južnom delu fronta 60. A.

b) Snagama i sredstvima armije izvesti operativno maskiranje, u skladu sa priloženim planom, uz zapovest u najkraćem roku, a u trajanju najviše 5 do 7 dana, radi čega se u zonu 60. A na dva—tri dana privlači 4. tenkovski korpus, a zatim rokira u rejon stvarne koncentracije, ostavljajući makete tenkova i artiljerije u rejonima svog privremenog razmeštaja.

Vojni savet odobrio je plan operativnog maskiranja armije. Izrađeni su detaljni planovi maskiranja, izlaska artiljerije u rejone koncentracije i na VP, i plan korekture.

Naročitu pažnju zaslužuju mere na planu političkog dezinformisanja protivnika, koje su sprovedene od 24. do 31. decembra 1944. god. Propagandni materijal i leci su bacani u redove protivnika iz vazduha;

davane su stalne emisije preko snažnih radio-stanica; namerno su otpušteni zarobljenici, sprovedena je publicistička i usmena propaganda u okviru jedinica armije i među stanovništvom.

Na taj način neprijatelj je bio obmanut. Očekivao je glavni udar sa mostobrana, na koji je i privukao rezerve, ali je i na lažnom pravcu udara, sve do početka proboja, držao veoma snažnu grupaciju jačine oko 5 divizija.

5. Detaljno je sprovedeno operativno maskiranje i u *berlinskoj operaciji*. Štab 1. Beloruskog fronta razradio je plan mera za dezinformisanje protivnika od 9. do 15. aprila 1945. god. Cilj operativnog maskiranja ogledao se u tome da se kod protivnika stvori utisak o prelasku fronta u dugotrajnu odbranu na centralnom delu i o pripremanju napada u rejonu Štetina i »Guben«-a, čime se on želeo navesti na to da prebaci deo svojih rezervi sa Berlinskog pravca na označene rejone. Front je imitirao:

— koncentraciju tenkovske armije — kretanjem kolone tenkova i oruđa iz rejona iskrcavanja u određeni lažni rejon koncentracije i izgradnjom 4 mosta preko r. Odre;

— pripremu napada na određenom pravcu — stvaranjem lažnih mostova preko r. Odre, izvođenjem intenzivnog izviđanja u trajanju od 4 dana i, u okviru toga, sprovedenjem borbenog izviđanja kod dveju armija, kao i izvođenjem, za sve vreme, vazdušnog izviđanja na celom frontu;

— pripremu napada u rejonu od Štetina — imitiranjem dolaska i koncentracije 5. A, a severozapadnije od Pirite — 2. TA sa 110 maketa tenkova i 62 makete automobila; sasređivanjem na obalama Odre maskiranih sredstava, stalnim izviđanjem reke, rasporedom 100 maketa oruđa i korekturom iz oruđa 203 mm;

— prelaz u odbranu na centralnom delu fronta — intenziviranjem odbrambenih radova, publikovanjem materijala u vezi sa odbrambenom tematikom u štampi fronta, armija i divizija, izdavanjem zapovesti jedinicama fronta o odlasku maršala Žukova i da ga zamenjuje maršal Sokolovski, i sl.

Maskiranje je uspelo. Neprijatelj je pojačao vazdušno izviđanje na lažnim pravcima, dok je njegova avijacija bombardovala lažne prelaze i lažne rejone koncentracije.

Ipak, 5. i 8. A nisu uspele da obmanu neprijatelja o prelasku u dugotrajnu odbranu jer su napravile i dopustile mnoge propuste. Između ostalog, znatno su uvećale pokret vozila, naročito preko Odre, intenzivno su izrađivane osmatračnice bez maskiranja i sl.

U 2. Beloruskom frontu demonstrirano je forsiranje Odre na pomoćnim pravcima. Neke su armije izvodile maskiranje pomoću dima i imitirale pokret vozila. Novinu je predstavljalo borbeno izviđanje, na sam dan napada, pred artiljerijsku pripremu i određivanje vodova za demonstriranje juriša. Postavljena je dimna zavesa na širokom frontu i primenjen noćni napad, uz snažnu artiljerijsku pripremu i upotrebu 140 reflektora radi zaslepljivanja branioca.

Ratno iskustvo, ističe autor u zaključku članka, potvrđuje da je operativno maskiranje jedno od osnovnih sredstava za postizanje operativnog iznenađenja, a time i uspeha operacije.

Lj. B.